

Innst. 330 S

(2009–2010)

Innstilling til Stortinget fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen

Meld. St. 13 (2009–2010)

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om presesfunksjonen i Bispemøtet i Den norske kirke

Til Stortinget

Sammendrag

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet går i meldingen inn for å styrke funksjonen som preses i Bispemøtet ved å opprette et nytt og tolvte bispeembete i Trondheim, med eget tilsynsområde. Siden det dreier seg om et embete, vil vedkommende bli utnevnt av Kongen i kirkelig statsråd. Departementet ønsker i den forbindelse forslag til tre kandidater blant de sittende biskopene, i prioritert rekkefølge. Høringsuttalelse fra Kirkemøtet 2009 og fra Bispemøtet følger som trykte vedlegg til meldingen. Behovet for å styrke presesfunksjonen er tidligere også tatt opp i Ot.prp. nr. 34 (2008–2009), jf. Innst. O. nr. 57 (2008–2009).

Bispemøtet i Den norske kirke består av samtlige tjenestegjørende biskoper og skal etter kirkeoven samordne biskopenes gjøremål. Møtet ledes av preses, som i dag velges av og blant biskopene. Preses har også visse oppgaver utenfor Bispemøtet. Bispemøtet og Kirkemøtet går inn for at vervet som preses organiseres som et eget bispeembete, med en egen tilsynstjeneste. De kirkelige instansene har ellers samlet seg om et forslag som blant annet tar stilling til hvilke oppgaver det nye bispeembetet skal ha, hvordan den nye biskopen skal utpekes, og hvor biskopen skal ha tilhold.

Departementet påpeker i meldingen at formålet med å opprette et nytt og tolvte bispeembete i denne omgang er å styrke den eksisterende presesfunksjo-

nen. Oppgaven som preses er arbeidskrevende. Den nye preses vil i hovedsak ha de samme oppgavene som i dag. Meldingen presiserer at den tolvte biskopen ikke vil ha instruksjonsmyndighet over de andre biskopene.

Departementet viser til at behovet for en styrket presesfunksjon har vært drøftet i tilknytning til demokratireformen i Den norske kirke og kirkeforliket for stortingsperioden 2009–2013. Departementet mener spørsmålet om å utvikle rollen som preses videre innenfor nye rammer må vurderes i forbindelse med at myndigheten til å utpeke biskoper og proster eventuelt overføres fra kirkelig statsråd til kirkelige organer. Også i en videre forstand må ordningen som nå foreslås etablert, vurderes på nytt dersom de kirkeordningsmessige rammene endres i tråd med kirkeforliket.

Departementet går i likhet med Bispemøtet og Kirkemøtet inn for at det tolvte bispeembetet får et geografisk tilsynsområde, uten at det opprettes et nytt ordinært bispedømme. Bispemøtet og Kirkemøtet ønsker at det nye bispeembetet legges til Oslo og legger vesentlig vekt på at de konkrete oppgavene tilsier at embetet bør samlokaliseres med den øvrige kirkeledelsen.

Departementet går etter en samlet vurdering inn for at det nye embetet legges til Trondheim, og at biskopen får tilsyn med et geografisk område i Nidaros bispedømme knyttet til Nidaros domkirke. Departementet legger vesentlig vekt på hensyn som knytter an til historie, tradisjon og symboler. En tydelig forankring av embetet i Nidaros domkirke og Erkebispegården vil synliggjøre – og kunne forsterke – bevisstheten om kirkens tusenårige historie her i landet og styrke Trondheim som et nasjonalt kirkesenter. Det påpekes at et betydelig mindretall i Kirkemøtet og Nidaros biskop går inn for lokalisering i Trondheim.

Det nye bispeembetet vil få kontor i Trondheim og skal kunne bruke Erkebispegården til representasjonsvirksomhet. Det legges til rette for egnet botilbud i Trondheim.

Departementet antar at Nidaros bispedømmeråd som hovedregel vil kunne utøve sine ordinære funksjoner også for det geografiske tilsynsområdet til det nye bispeembetet. Men noen tilpasninger må gjøres. Departementet legger til grunn at i saker som gjelder den tolvte biskopens tilsynsområde, for eksempel tilsettinger, bør den tolvte biskopen ha sete i bispedømmerådet i stedet for Nidaros biskop. Det forutsettes videre at den tolvte biskopen skal være ordinært medlem av Kirkemøtet, jf. kirkeloven § 24. For øvrig vil forholdet mellom på den ene siden den tolvte biskopen og dennes tilsynsområde, og på den andre siden Nidaros bispedømmeråd og Nidaros biskop, måtte vurderes nærmere når ordningen skal utformes konkret.

Bispemøtet og Kirkemøtet har foreslått at den tolvte biskopen blir nominert og utnevnt på den måten at Bispemøtet nominerer tre kandidater blant de sittende biskopene, at tilsynsområdet og Kirkerådet gir uttalelse, og at Bispemøtet fremmer forslag for departementet om den kandidaten som etter dette anbefales utnevnt. Når den nye biskopen er utnevnt, nomineres og utnevnes en ny biskop til det bispedømmet som den nyutnevnte preses er hentet fra.

Departementet går inn for at den tolvte biskopen utnevnes blant de sittende biskopene etter en forutgående kirkelig prosess som omfatter nominasjon og uttalelse eller lignende fra relevante organer, og som leder fram til forslag om tre kandidater i prioritert rekkefølge.

Både Bispemøtet og Kirkemøtet legger til grunn at den nye biskopen foreløpig ikke bør utnevnes på åremål. Departementet er enig i dette. Spørsmålet kan eventuelt vurderes senere i tilknytning til en drøfting av hvilke regler som på sikt skal gjelde for utpeking av biskoper.

Departementet legger til grunn at en ordning med et nytt, fast embete bør følges opp med ressurser til styrking av Bispemøtets sekretariat (som i dag er 1,8 årsverk).

Departementets vurderinger og forslag er påvirket av at ordningen som foreslås etablert, nødvendigvis vil ha et midlertidig preg. Flere av elementene i ordningen vil måtte vurderes på nytt på et senere tidspunkt. Det gjenstår også å få avklart noen spørsmål før ordningen kan tre i kraft. Etter Stortingets behandling vil departementet følge opp saken. Departementet ser blant annet for seg en høring før tilsynsområdet fastsettes og ordningen for øvrig blir konkretisert gjennom nødvendig regelverk.

Departementet antar at en ny ordning tidligst kan tre i kraft i 2011.

Etableringen av et tolvte bispeembete i Trondheim og styrking av Bispemøtets sekretariat har budsjettmessige og administrative konsekvenser. Departementet vil på vanlig måte komme tilbake til disse i budsjettssammenheng. De administrative konsekvensene vil ikke være omfattende og for øvrig bero på den konkrete utformingen av ordningen.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Tor Bremer, Svein Gjelseth, Anna Ljunggren, Hadia Tajik, Truls Wickholm og lederen Marianne Aasen, fra Fremskrittspartiet, Mette Hanekamhaug, Tord Lien og Bente Thorsen, fra Høyre, Elisabeth Aspaker, Svein Harberg og Henning Warloe, fra Sosialistisk Venstreparti, Aksel Hagen, fra Senterpartiet, Anne Tingelstad Wøien, fra Kristelig Folkeparti, Dagrun Eriksen, og fra Venstre, Trine Skei Grande, viser til meldingen.

Komiteen viser til at meldingen er en oppfølging av den problemstilling som ble tatt opp i Ot.prp. nr. 34 (2008–2009), jf. Innst. S. nr. 57 (2008–2009). Komiteen ba den gang om at regjeringen i saken om styrking av presesfunksjonen og opprettelse av en tolvte biskop skulle legge fram en egen sak for Stortinget etter at kirken hadde tatt stilling til en modell de mente ville styrke presesfunksjonen. Komiteen registrerer at det har vært et stort engasjement i denne saken både internt i de kirkelige organer og ikke minst blant store deler av medlemmene i Den norske kirke, og håper og tror at dette er et tegn på at kirkens demokratiprosess gjør at flere engasjerer seg aktivt i spørsmål omkring kirkens fremtid. Nettopp dette var et klart ønske og en forutsetning i kirkeforliket som alle partiene på Stortinget sluttet seg til 10. april 2008.

Komiteen støtter kirkens ønske om å opprette et tolvte bispeembete med et begrenset tilsynsområde og mener dette bidrar til å styrke rammebetingelsene for presesfunksjonen generelt og vil være ekstra viktig i den utfordrende endringsprosess kirken nå skal gjennom. En tolvte biskop vil gjennom å ha tilsynsansvar få den nødvendige nærhet til de kirkelige ansatte og menighetslivet. Bispemøtet og Kirkerådet har en viktig oppgave i å fortsette arbeidet med å finne en god organisasjonsmodell og et tydelig mandat for preses i det nye embetet.

Komiteen peker også på viktigheten av at Bispemøtet får styrket sitt sekretariat i henhold til signalene i meldingen, og forventer at regjeringen gjennom kommende budsjettbehandling sikrer til-

strekkelige midler til etablering og bemanning av presesfunksjonen.

Komiteen peker på den formelle utfordring som etter all sannsynlighet oppstår bare denne ene gang ved valg av preses. To utnevningprosesser samles nå i én. Til nå har preses blitt valgt i henhold til reglement for bispemøtet av og blant de tjenestegjørende biskopene, mens opprettelse av et nytt embete tilligger Kongen i statsråd å utnevne. Meldingen foreslår at dette løses i fellesskap gjennom en nominasjonsprosess i kirken, og endelig utnevning i kirkelig statsråd. Kirken har et tilsvarende forslag, men med den forskjell at kirken kun foreslår å innstille én kandidat, mens regjeringen vil ha tre kandidater i prioritert rekkefølge. Komiteen mener at siden preses har en funksjon som tillitsvalgt blant biskopene, er det viktig at kirkens valg veier tungt i utnevningen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil i tråd med kirkens anbefalinger gå inn for at det opprettes et tolvte bispeembete for å styrke presesfunksjonen i Bispemøtet, uten at det opprettes et nytt ordinært bispedømme.

Flertallet har merket seg at både regjeringen, Bispemøtet og Kirkemøtet går inn for at preses i hovedsak skal ha de samme oppgavene som i dag. Flertallet er enig i dette. Flertallet mener spørsmålet om å utvikle presesrollen videre innenfor nye rammer må vurderes i forbindelse med at myndigheten til å utpeke biskoper og proster eventuelt overføres fra kirkelig statsråd til andre kirkelige organer. Også i videre forstand må ordningen som nå foreslås etablert, vurderes på nytt dersom de kirkeordningsmessige rammer endres i tråd med kirkeforliket.

Flertallet viser til at regjeringen etter en samlet vurdering går inn for at det nye embetet lokaliseres i Trondheim, og støtter dette. Flertallet viser videre til at biskopen får tilsyn med et geografisk område i Nidaros bispedømme knyttet til Nidaros domkirke. En tydelig forankring av embetet i Nidaros domkirke og Erkebispegården vil etter flertallets mening synliggjøre kirkens tusenårige historie i landet og styrke Trondheim som et nasjonalt kirkesenter. Det nye embetet får kontor i Trondheim og skal kunne bruke Erkebispegården til representasjon. Det legges til rette for egnet botilbud i Trondheim.

Flertallet mener det er bra at saken engasjerer så bredt både politisk, geografisk og innenfor kirken selv. Flertallet vil understreke at uttalelsene fra kirken har vært viktige i behandlingen av saken. Flertallet viser til at med dagens kirkeordning

har likevel Stortinget et selvstendig ansvar for å vurdere spørsmålene saken reiser.

Flertallet viser til at de kirkelige instansene har foreslått at sittende biskoper skal fremme forslag om en kandidat til utnevning. Flertallet mener at dette vil være uheldig, da det vil innskrenke regjeringens frihet til å vurdere hvem som skal innstilles og utnevnes.

Flertallet mener forholdet mellom den nye biskopen og Nidaros biskop og Nidaros bispedømmeråd må avklares nærmere. I utgangspunktet vil Nidaros bispedømmeråd kunne utøve sine ordinære funksjoner også for det geografiske tilsynsområdet til det nye embetet. Den tolvte biskopen bør ha sete i bispedømmerådet i stedet for Nidaros biskop i saker som gjelder den tolvte biskopens tilsynsområde.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre peker på intensjonen i kirkeforliket om økt demokrati i kirken, og er svært fornøyd med at kirken har igangsatt gode prosesser på dette. Det er viktig at kirken fortsetter dette gode arbeidet, evaluerer det som har vært gjort så langt, og i enda større grad engasjerer medlemmene i den videre utvikling av kirken som organisasjon og ved fremtidige valg til de kirkelige organer. Disse medlemmer minner om at den prosess kirken nå er inne i, skal føre til at kirken selv skal få utnevne sine egne ledere. Etter den prosess kirken på demokratisk vis har gjennomført i denne saken, er disse medlemmer forundret over at regjeringens innstilling går på tvers av kirkens klare uttalelse på flere vesentlige punkter.

Disse medlemmer viser derfor til kirkens ønske om å styrke rammebetingelsene for det verv som allerede eksisterer, og den vektlegging kirken har på at preses skal samhandle med kirkens øvrige organer. Kirken har pekt på aktuell lokalisering som en følge av dette, noe som etter disse medlemmers mening ikke kan endres uten å endre de forutsetninger som førte til dette valget. Slike endrede forutsetninger er ikke påpekt av regjeringen. Disse medlemmer ser med forundring regjeringens valg av argumenter for lokalisering, der historie, tradisjon og symboler samt et «betydelig mindretall» i Kirkemøtet brukes som begrunnelse i et valg som skal styrke den eksisterende presesordningen.

Disse medlemmer ser det videre som helt sentralt at bispekollegiet skal velge sin fremste talsmann og tillitsvalgte selv. Kirken har foreslått å løse dette gjennom en bred prosess med nominasjon og innstilling i kirkens organer, for deretter å be regjeringen utnevne vedkommende. Disse medlemmer mener det er en grov inngripen i et indre anliggende når regjeringen krever at kirken skal gi regje-

ringen en innstilling på 3 personer i prioritert rekkefølge for å gi regjeringen reell frihet til å vurdere og utnevne preses. Biskopene det skal velges blant, er allerede funnet verdige og er blitt utnevnt til biskoper, og kirken fortjener full tillit i valget av preses. Disse medlemmer mener derfor at kirkens uttalelse om innstilling på én kandidat skal følges.

Av respekt for den demokratiske prosess kirken har gjennomført, den uttalelse som er vedtatt med mer enn 2/3 flertall i Kirkemøtet og likelydende uttalelse fra Bispemøtet, fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vise respekt for de demokratiske prosessene i Den norske kirke og følge kirkens anbefaling for hvor den nye preses for Bispemøtet skal ha tilhold, med de forutsetninger som er lagt til grunn ved behandlingen i de kirkelige organer.»

«Stortinget ber regjeringen følge Den norske kirkes anbefalinger med hensyn til fremgangsmåte ved utvelgelse av ny tolvte biskop som preses for Bispemøtet.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen vise respekt for de demokratiske prosessene i Den norske kirke og følge kirkens anbefaling for hvor den nye preses for Bispemøtet skal ha tilhold, med de forutsetninger som er lagt til grunn ved behandlingen i de kirkelige organer.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen følge Den norske kirkes anbefalinger med hensyn til fremgangsmåte ved utvelgelse av ny tolvte biskop som preses for Bispemøtet.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Meld. St. 13 (2009–2010) – om presesfunksjonen i Bispemøtet i Den norske kirke – vedlegges protokollen.

Oslo, i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, 8. juni 2010

Marianne Aasen

leder

Svein Harberg

ordfører